FASİKÜL 2 – SAYFA 10

Çeviri: Didem Boy

5 yıllık yeni Türkiye

İlkel karakterine rağmen, dönemine göre çok güçlü bir yapıya sahip olan bu ulusal endüstri, yaklaşık iki yüzyıl önce, tam da batı ülkelerinin merkantilist önlemler aldığı bir dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomi politikasının mutlak eksikliği sebebiyle yıkıcı darbeler almaya başladı. Saltanat rejiminin tüm ekonomik nosyonlardan yoksun olması, tüm liman ve gümrüklerimizin sınırsız olarak işlenmiş yabancı mallara kapatılmasına yol açtı. Kapitülasyonlar, gümrüklerde yaşanan bu zorlu durumu son anda tersine çevirdi. Tersine dönen bu durumda, merak uyandıran şey, o dönemde Osmanlı limanlarına ithal edilen mallara ödenen gümrük vergilerinin düşük olması nedeniyle "bu vergilerden muafiyet vardı" bile denilebilirken, ihraç edilen mallara son derece yüksek vergiler uygulanmasıydı.

Batı'da; endüstride makine kullanımı artış gösterirken, işlenmiş Avrupa mallarının bu ilk istilası, ulusal ekonomimiz için büyük felakete dönüştü. Batı'nın ilkel endüstriyel kurumları yerlerini buhara ve buharla çalışan makinelere bırakırken Türkiye'ye bol bol ve ucuza satılan yabancı mallar ülkenin yerel atölyelerini işsizliğe itti. Bu durum sadece ülkeyi endüstriyelleşmeden uzaklaştırmakla kalmadı, aynı zamanda işlenmiş yabancı endüstriyel mallara açık, serbest bir piyasa hatta yarı koloni yarattı.

Bununla birlikte, bazı belgelere göre, dış ticaretimiz 1830 yılında bile ihraç ürünlerde, ithal ürünlere oranla fazlalık göstermekle suçlanıyordu ve ihraç edilen ürünlerimiz sadece işlenmiş ürünlerden oluşuyordu. 1850 yılında, ithalat ihracatla aynı orandaydı. 1875 yılında, ihracatımız ithalatımıza göre gerileme göstermeye başladı ve yurtdışına ihraç edilen ürünler işlenmiş ürünlerle sınırlı kalmıyor, sürekli bir büyüme gösteren Batı endüstrisini doyurmayı amaçlayan besin ürünleri ve hammaddeler oluyordu [1]

Girmiş olduğu ulusal bağımsızlık mücadelesindeki mutlak zaferi 1923 Lozan anlaşması ile teyit edilen yeni Türkiye, ihtiyaç duyduğu ekonomik gelişmenin ve bütünlüğün sağlanması için ülkenin siyasi bağımsızlığını kendine ana ilke seçmişti.

Sonunda elde ettiğimiz gümrük hakları sayesinde, kapitülasyonların lağvedilmesi bize ülke endüstrisini yeniden ve modern şartlara uygun şekilde inşa edilme olanağı veriyordu.

Ulusal endüstrinin oluşumu bir yandan ülke içinde bu endüstriyi yakından ilgilendiren ciddi bir pazar bulmayı ve bu sayede Türk endüstrisini Türk

tarımı için uygun bir pazar haline getirmeyi, bir yandan da Türk tarımcısının, ihtiyacı olan işlenmiş ürünler aracılığıyla ulusal endüstrisine inanmasını sağlamayı; bu sayede Türk tarımını Türk endüstrisi için uygun bir pazar haline getirmeyi ve son olarak söz konusu bu dönüşüm ile bütünsel bir ekonomik mevcudiyet oluşturmayı hedefliyordu. Bu bakımdan, 1923 yılından sonra ortaya çıkan yeni olanaklar, Türkiye'de yavaş yavaş ama emin adımlarla ilerleyen endüstriyel gelişimlere yeni yollar açmıştı.

İhraç ürünlerindeki hızlı artış, sermayenin ülke sınırları içinde olgunlaşmasını sağlamışı; tamamen ulusal olan bu sermayeler kendi doğal akışları içinde endüstriyel alana doğru yol almıştı. Eğer 1929 krizi meydana gelmemiş olsaydı, durumun bu normal ve klasik gelişimi Türkiye'yi, ekonomik bir mevcudiyet sahibi, demokratik ülkeler arasına katmış olurdu ve Avrupa ekonomisi kurallarının doğal oyunları, yeni bir ülkeyi daha içine alırdı. Ama kriz, bu akımın doğal gidişatını değiştirmişti [2]..

Böylece, hali hazırda yeterli ulusal sermaye birikimi olmayan ülkemiz için, özel sermaye girişime başlayacak nitelikte olmayışından doğan devlet imkanlarını aşma zorunluluğu , "ekonomik prensip" adı altında belirmişti. Ulusal politikamızda; ulusalcılıktan, devrimcilikten, cumhuriyetçilikten, laiklikten ve demokrasiden yana yer alan bu prensibin adı devletçiliktir.

Devletçiliğin önerdiği amaç, devletin özel sermaye koruması altında oluşturduğu endüstriyel faaliyet ve gelişmenin durması riskini önceden kestirebilmesinden ve gelecekteki olası gelişmelerine vurgu yapmasından ibarettir. Devletçiliğin bir başka prensibi ise, devlet tarafından ulusal endüstri kanallarının oluşturulmasıdır. Bu kanallar;

a- Varlığı ulusal çıkarlar uğruna kaçınılmaz olan endüstri kollarıdır
b- Özel sermaye ile yaratılamayacak niteliktedir.

SAYFA SONU METİNLERİ

[1] Aynı endüstriyel işleyişi, Türkiye gibi yarı koloni durumundaki tüm ülkelerde de görebiliriz.

[2] 1926 yılından itibaren fiyatlardaki gizli düşüşler bile, Türk dış ticaretini etkilemekteydi. Bu durum, ülkenin sıra dışı ekonomik yazgılara sahip olduğunun başka bir deyişle gelişim sürecinde, Avrupa ülkelerininkinden farklı bir yönelim izlediğinin göstergesiydi.

Diğer ülkeler için oldukça karanlık yıllardan biri olan 1933 yılının sonunda, bakanlar kurulu tarafından yürütmesi durdurulan 5 yıllık

program, ancak ve ancak yukarıda belirtilen prensiplerin somutlaştırılmasıydı. [1]

Sayfa sonu notu 1: 1923'ten 1933'e kadar en çok büyüyen endüstriler şunlardı: tekstil endüstrisi, çimento, deri, şeker, şekerleme, yapıda kullanılacak odun. Şeker endüstrisi, 1926'dan 1933' e kadar ülkenin tüm ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde organize edilmiş tek endüstri alanıydı. Tekstil endüstrisi, ipekçilik, yüncülük, beyaz üzerine kotonculuk ve bazı endüstri kolları ülke ihtiyaçlarının bir kısmına karşılık verecek şekilde geliştirildi. Ancak kabul etmek gerekir ki devlet belli özel bir endüstriyelleşme sistemi geliştirmemiş olsaydı, ülkenin endüstriyel sisteminin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan gelişme süreci çok daha fazla zaman alırdı.

Özel sektör için bile elde edilmesi imkansız sayılanlar dahil, tüm endüstri kolları programa eklenmişti. Bu yeni endüstri alanları; devlet ile devletin desteklediği ulusal kurumlarca hayata geçirilecekti. Bu yeni program çerçevesinde hayata geçirilecek olan endüstri dalları, beş ana grupta sınıflandırılmıştı:

1- tekstil endüstrisi (koton, kenevir, yün)
2- maden endüstrisi (demir, semi kok, işlenmiş karbon, kükürt)
3- selüloz endüstrisi (selüloz, kağıt, karton ve suni ipek
4- seramik endüstrisi (porselen, cam işçiliği, şişe)
5- kimya endüstrisi (sülfürik asit, klor, süper fosfat, sodyum hidroksit)

Semi kok endüstrisinin ve şişe üretimlerinin düzenlenmesi İş Bankasına bırakılmıştı. Diğer tüm endüstri dalları direkt olarak devlet tarafından görevlendirilen ve programın gerçekleşmesi için gerekli parayı elinde bulunduran Sümerbank'ça düzenlenecekti.

Bu yeni endüstri kollarının, ulusal ekonominin oluşumuna ve Türkiye'nin cari dengesine katkısı bakımından önemini vurgulamak için, bu kolları oluşturan ürünlerin Türkiye'nin dış ticaretindeki payını göz önünde tutmak gerekir.

Yeni geliştirilmekte olan endüstri ürünlerinin ithalatımızdaki durumları (milyon bazında)

1928	58.821	13.747	5.288	4.782	7.189
1929	68.540	17.250	5.983	4.241	8.073
1930	36.388	16.445	5.248	2.981	5.383
1931	36.629	11.250	3.699	3.826	5.007
1932	24.620	8.850	3.087	2.200	5.355

Endüstriyel programda yer alan ürünlerin beş yıllık bir süreçteki ithalat ortalamaları, bu ürünlerin ithalat verilerinin 75.000.000 Türk Lirası dolaylarında seyrettiğini gösteriyor. Bu rakam tek başına, o dönemdeki ülke ithalatının %42'sini oluşturmaktaydı. Buradan anlaşılıyor ki, ülkenin yeni endüstriyel hareket, ithalatımızın %42'ye denk gelen bir üretim hacmini garanti altına almayı hedefliyor. Bununla birlikte, yeni endüstri alanları yaratılmış olsa bile bazı hammaddelerin bir kısmının dışarıdan ithal etmek, ihtiyacı hala geçerli olacak. Bu ihtiyaç göz önüne alındığında anlaşılıyor ki bu ulusal endüstri, yurtdışından ithal ettiğimiz ürünlerin %28 ila %32 arası bir orandaki üretimini garanti edemeyecek.

Buradan yola çıkarak, olağandışı önlemlerle ayarda tutulan ticari işleyişimiz sonunda doğal ve kalıcı bir dengeye ulaşacağını söyleyebiliriz.

Tekstil endüstrisindeki beş yıllık endüstriyel planın amacı, bu beş yıllık süreçte 100 milyon pamuklu kumaş üretimi ve iki buçuk milyon kilogramlık iplik elde etmektir. Bu amaçla, Kayseri'de ve Nazilli'de, yılda karşılıklı olarak 30.000.000 ve 17.000.000 metre kumaş üreten iki kumaş fabrikası açılmıştır. Yılda 21.000.000 metrelik ürün elde edilen üçüncü bir fabrika da açılacaktır. İhtiyaçların geri kalan kısmı hali hazırda faaliyette olan fabrikaların yayılması ile elde edilecektir.

Kenevir endüstrisine gelince; kenevir ürünleri ithalatı verileri 1928 yılı için 5.050.000 Türk Lirasına, 1932 yılı için ise 1.391.000 Türk Lirasına tekabül eder şekildedir. Bu rakamlara ulaşabilmek için, hammadde üretiminin verimli olabileceği tek bir yere kenevir ipinden yılda 6000 ton elde edilebilecek bir fabrika kurulacaktır.

Demir endüstrisinin oluşturulması da 1926 yılında kararlaştırılmıştı (Kanun No.334). O tarihten bu yana, bu anlamda yapılan çalışmaların sonuçları, beş yıllık endüstri planı yapılırken göz önüne alındı. O dönemde, 18 milyon Türk Lirası karşılığında bir kredi, ön çalışmalar ve demir ve yan sanayi endüstrisinin oluşturulması için ayrılmıştı. Günümüzde demir endüstrisi ulusal programının kapsamını; demir dökümünün, blok haldeki çeliklerin, madeni levhaların, vs üretiminin ihtiyaçlarımız doğrultusunda yapılması oluşturmaktadır.

Semi-kok: Suni antrasit endüstrisi de beş yıllık planın bir parçası durumundadır. 1933 yılında Türkiye'deki yıllık kok kömürü tüketimi oranı, yaklaşık 70.000 ton dolayındaydı. Bu oran antrasit için 10.000 ton idi. Bu toplamda ulusal ürünlerin oranı 45.000 ton ile ifade ediliyordu. Kok kömürü kullanımı her yıl 8 ile 10.000 ton artmaktadır. Bu veriler doğrultusunda, yılda 60.000 ton üretme kapasitesine sahip yeni suni antrasit damıtma fırınları oluşturulacaktır.

Bakır: Bu madde, yeni Türkiye'nin ekonomisinde ilk sırada yer alma eğilimine sahiptir. Üründen bu kadar kıymetli olmasının nedeni sadece ülke ihtiyaçlarını karşılaması değil aynı zamanda bu ürünü ihraç ürünlerinden biri yapma eğiliminin bulunmasıdır. Ülke genelinde bakırın kullanımı çok kısıtlıdır: son beş senenin ortalaması 2.500.000 Türk

Lirasına tekabül etmektedir. İşte bu yüzden, bakır endüstrisini, ihraç edilebilecek ürünler arasına katma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ülkedeki en büyük bakır madeni yatağı, Ergani'de bulunmaktadır. Oraya yerleştirilecek seyreltme fırınları yılda 15.000 ton üretim yapabilme kapasitesine ve Avrupa'daki benzerleri gibi gerekli tüm donanımlara sahip cihazlar olacaktır. Ergani'de yakın bir geçmişte yapılan bir araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, bölgede yıllık 24.000 ton üretim yapmak mümkündür.

Kükürt endüstrisi de, ihraç malları arasında sayılabilecek şekilde irdelenmelidir. Türkiye'deki yıllık kükürt tüketim oranı 300.000 Türk Lirası'nı geçmemekte, bu da yaklaşık 3.500 tona tekabul etmektedir. Keçiborlu'da yapılan bir araştırmaya göre Ege Bölgesi'nde bir milyon ila bir buçuk milyon ton arası bir miktarda kükürt bulunmaktadır.

Kağıt ve selüloz sanayi için kurulan selüloz fabrikası, yılda 15.000 ton üretim kapasitesine sahip olmalıydı. Kağıt ithali yılda yaklaşık 21.000 tonu yakalamış olmalıydı. Kağıt ve selüloz fabrikaları, birlikte, yıllık 20.000 ton karbon ve 60.000 metreküp odun tüketimini zorunlu kılıyordu.

Ülkenin suni ipek ihtiyacı her geçen gün artmaktaydı ve bu oran yılda yaklaşık 500.000 Türk Lirasına ulaşıyordu. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için, 24 saat aralıksız çalışan ve günde 600 kilo ürün elde eden bir suni ipek fabrikası kurulması fikri doğdu.

Porselen ve cam endüstrisi de, yeni programımızın önemli bir kısmını teşkil etmektedir. Bugün bu endüstri grubundan porselenin tüketim oranı ortalama iki milyon Türk Lirasına tekabül etmekteydi. Bu kadar tüketim ile baş edebilmek adına, yıllık 750 ton üretim kapasitesine sahip bir seramik fabrikası ile yıllık 10.000 ton üretim kapasitesine sahip bir cam fabrikası kurulması, beş yıllık programa dahil edildi.

Beş yıllık planın uygulanması kararı, yeni endüstriyel organizasyonun tüm alt dallarına dair etkinleri içeren çok boyutlu bir çalışma gerekliliğini de beraberinde getirdi. Farklı enerji kaynaklar, su, el işçiliği ve farklı endüstrilerin işletim gereksinimlerinden doğan teknik durumlar akılcı ve duruma uygun bir eğitim programı ihtiyacını ortaya çıkardı.

Endüstriyel plan, kendi ihtiyaçlarına göre uyarlanan özel bir mesleki eğitim programı da bünyesine dahil etti. Program dahilindeki endüstri kollarına uygun şekilde teknisyenler yetiştirecek olan eğitim, şu görevdekilere hitap ediyordu:

1- mühendisler
2- teknisyenler
3- ustabaşılar
4- kalifiye işçiler

Mühendisler, Avrupalı politeknik yüksekokullarınca eğitilecekti ve stajlarını kendi yetkinlikleri çerçevesinde yapacaklardı. Teknisyenler de aynı şekilde batıya gönderilmiş öğrencilerce eğitileceklerdi.

Yıllık olarak 250 öğrenci Avrupa'ya gönderildi. Bu öğrencilerden 50'si endüstriyel alanda yetiştirilmek üzere özel olarak eğitildiler. Bu 50 öğrencinin yirmisi devlet tarafından, diğer 30 öğrenci Sümerbank, İş bankası ve maden ocağı sahiplerince gönderildi. Sümer Bank, kendi hesabından ayrıca 10 öğrenciyi daha gönderdi. Ülke genelindeki profesyonel okullar, beş yıllık planın ihtiyaçları doğrultusunda iyileştirildi. Beş yıllık planın hayata geçirilmesi için devletin yatırım yaptığı miktarın toplamda 44.000.000 Türk Lirası olduğu tahmin ediliyor.

Sovyetler Birliği ile imzalanan finansal anlaşma çerçevesinde bize hibe edilen 8.000.000 dolarlık endüstriyel kredinin, ekonomik oluşuma katkı adı altında dostça yapılmış bir yardım olarak değerlendirilmesi son derece önemli.

Endüstrimizin gelişimi için gerekli olan kredilerin borçları, ulusal kurumlar ve bütçe kaynakları tarafından karşılanacak olsa da, ulusal çıkarlar için bizimle iş birliği yapmak isteyen dürüst yabancı sermaye sahipleri için, Türkiye'nin daima emin ve verimli bir yerleşim alanı olarak kalacağı gerçeği yadsınamaz.